

UOT: 811.512.162

ÜLKƏR MİRZƏYEVA*

AZƏRBAYCAN ONOMASTİK LEKSİKASI YUNAN MƏNBƏLƏRİNDƏ

XÜLASƏ

Bu məqalə qədim yunan dilində qeyd olunan onomastik vahidlərdən bəhs edir. İnsanların mədəni həyatında mühüm rol oynayan onomastik leksikaya məxsus hər bir dil vahidi hər dövr üçün çox vacibdir. Bu mövzu qədim yunan mənbələrində qeyd olunan toponimlərin, etnotoponimlərin araşdırılmasından bəhs edir. Etnonimin mənşəyi, coğrafi inkişafı, məhv olması və ya digər keyfiyyətlərə keçməsi, başqa sözlə, etnonimin bütün tarixi bu və ya digər şəkildə etnosların tarixi ilə bağlıdır. Qədim yunan müəlliflərinin əsərlərində bir çox etnonim, toponim, antoponim, teonim vardır. Həmin adların çoxuna Azərbaycan ərazisində təsadüf edirik. Bu da onu göstərir ki, Azərbaycan dilinin onomoloji leksikasının arxaik mümunələri qədim yunan müəlliflərinin əsərlərində işlənmişdir. Qədim Yunan mənbələri Azərbaycan etnoniminin əksəriyyətinin müəyyənləşdirilməsində çox dəyərlidir. Həmin etnotoponimlərin bəziləri türk dillərinin tarixi leksikası müəyyən edilmişdir. Atropatena, Midiya haqqında ilkin məlumatlar xüsusilə qədim Yunan və Roma müəlliflərinin əsərlərində qeyd olunmuşdur. Strabon, Polibi, Ksenofont, Herodot bir çox vilayət haqqında məlumat vermiş və onları təhlil etməyə çalışmışdır. Qədim Yunan mənbələri Azərbaycan etnonimlərinin, toponimlərinin və digər onomastik vahidlərinin əksəriyyətinin müəyyənləşdirilməsi istiqamətində çox dəyərli materiallarla zəngindir.

Açar sözlər: Qədim yunan dili, onomastik vahidlər, leksik vahidlər, müqayisə

Giriş: Azərbaycan xalqının tarixi keçmişi, adət-ənənələri, digər xalqlarla siyasi-iqtisadi cəhətdən sıx əlaqələri onun onomastik tərkibində öz əksini tapmışdır. Onomastik vahidlər özündə qədim dövrlərə məxsus zəngin etnogenetik bağlarını və linqvistik əlamətlərini qoruyub saxlayır. Bildiyimiz kimi, Azərbaycan dili zəngin onomastik tərkibə malikdir. Qədim mənbələr, o cümlədən antik yunan müəlliflərinin əsərləri Azərbaycan toponimiyası və etnonimiyası, onun tarixi coğrafiyası üçün qiymətli faktlarla zəngindir. Həmin sənədlərdə çox sayda türk-mənşəli toponim və etnotoponimlərinin adları çəkilir və bu ərazinin müxtəlif zonalarında yaşayan tayfa, etnik qruplar haqqında müəyyən məlumatlar verilir. Onomastik vahid olan etnotoponimlər xalqın qədim yaşayış məskəni müəyyənləşdirmək, keçmişdə baş vermiş ictimai-siyasi hadisələrin səbəblərini araşdırmaq baxımından vacib faktlar kimi dəyərlidir. Azərbaycan türklərinin soykökündə fəal iştirak etmiş türk tayfalarının bir qisminin adı ərazinin toponimlərində mühafizə olunmuşdur. Hər hansı qəbiləbirlişməsinin və xalq adlarının mənşəyinin müəyyənləşdirilməsində əsasən həmin xalqın coğrafi ərazisi və həmçinin onun etnogenezdə mövcud olan şəxs adlarının rolu böyükdür.

Azərbaycan sözünün etimologiyası mövzusunda fərqli tarixi mənbələrdən əldə olunmuş müxtəlif məlumatlar var. Ən məşhuru isə onun mənasının “Odlar yurdu” olmasıdır [Həsənov: 2007,s.73]. Atropat və Atropaten sözlərindən də bunun sələfliyini irəli sürənlər var. Bəzi mənbələrə görə, “Azərbaycan” toponimi - Atropatena adlı qədim dövlətin adı olan Aturpatakandan əmələ gəlmişdir. Avropa tarixçilərinin fikrincə Atropatena ölkəsinin adı yerli hakim xalq Atropatın adından törəmişdir [Cəlilov: 2014,s.16]. Atropatın çox qüdrətli hökmdar olmasını göstərən tarixi faktlardan biri budur ki, onun başçılıq etdiyi ərazi antik mənbələrdə “Atropat Midiyası”, “Atropatena” kimi xatırlanır. Əslində Atropat yerli hakim olmaqla yanaşı, Azər yəni, od məbədinin baş kahini idi. Atur da elə “odər”, “od” deməkdir. Pat Assur mixi yazılarında böyük, başçı deməkdir [Cəfərsoy:2010,s.314]. Haqlı olaraq, V.Aslanov qeyd edir ki, bu sözünün odla bağlı mənası Zərdüşt-lükdən əvvəlki dövrdə mövcud olmuş hansısa qəbilənin etiqad etdiyi tanrıdır [Aslanov: 2002,s.20]. Antik dövr Azərbaycanının, yəni Albaniya və Atropatena haqqında tarixi - coğrafi araşdırmaların daha geniş şəkildə təsvirini Yunan coğrafiyaçı və tarixçisi Strabon vermişdir. O, “Coğrafiya” adlı əsərində bu haqda belə yazırdı:

“Οτι ή Μηδία διχη όιρηται. Εςι γαρ αυτης τό μεν ανατολικόν, ό και μεγαλη καλειται, ης

* AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun dissertantı, Qədim dillər və mədəniyyətlər şöbəsinin kiçik elmi işçisi

μητρόπολις τα Εκβάτανα, όπερ ην βασίλειον τῶν Μηδικῶν βασιλέων ἔνθα καὶ οἱ Περσῶν βασιλεῖς ἐθέριζον, ἐχειμαζον δ' ἐν Σελευκεία τό δὲ δυτικόν, ἥτις καλεῖται Ατροπατηνη, ἀπὸ Ατροπάτου Σατράπον, ὅς ἐκώλυσε την χώραν ταύτην ὑπὸ Μακεδόσι καὶ Αλεξανδρῶ τελέσαι.” [Meineke:1877,s.3 – 4]

[Midiya iki hissəyə bölünür, bir hissəsi böyük Midiya adlanır, paytaxtı isə Mediya İmperiyasının iqamətgahı yerləşən böyük şəhər Ekbatanadır. O biri hissəsi isə öz adını makedoniyalılar dövründə ölkəsinin müstəqilliyini qoruya bilən sərkərdə Aturpatdan götürən Atropaten Midiyasıdır. Makedoniyalı İsgəndərin işğalından sonra Əhəmənilər imperiyasının Midiya satrapı Atropatın öz çarlığının əsasını qoyduğu Midiyanın şimalı Atropat Midiyası və ya sadəcə Atropatena adlandırılır].

Bu ad qədim yunan mənbələrində ismin hal şəkilçiləri artırılaraq müxtəlif şəkildə qeyd olunub. [Козаржевский: 2002,s.1].

Adlıq η [Ατροπατηνή]

Yiyəlik της [Ατροπάτης]

Yönlük τη [Ατροπατηνή]

Təsirlilik την [Ατροπατηνήν]

Çıxışlıq ω [Ατροπατηνή]

Sözün özü isə “Ατροπατ” formasındadır. Adlıq halda “η Ατροπατηνή” formasında qeyd olunan bu ada artırılan “ηνή” suffiksi qədim yunan dilində yeradına artırılaraq milliyət bildirən şəkilçidir. İlya Yakubovic kişi cinsində “-ηνός” (*qadın cinsində -ηνή, orta cinsdə -ηνόν*) olan bu şəkilçinin Liviya suffiksi – “wann” dan yarandığını qeyd etmişdir. [Mouton və b.,2013, s.120]. Kimmer tayfa birliyinə isə Tuqdamme başçılıq edirdi. Lakin yunan mənbələrində bu ad “Λύγδαμις” formasında verilmişdir. O, E.ə 7-ci əsrdə Anadolunun bir hissəsini ələ keçirmiş Kimmer çarı olmuşdur. Digər antik mənbələrdə Tuqdamme-Duqdamme formasında yazılmış bu ad Strabonun coğrafiyasında “Λύγδαμις” formasında qeyd edilmişdir. Kvint Kurt Karvies Tuqdamme sözündəki T/D>L ya keçidini Anadolu dillərinin spesifik səsinde görürdü. Λαβύρινθος, λάφνη, λίσκος kimi sözlərin də ilk hərfinin yəni T/D>I ilə əvəz olunmasında Anadolu dillərinin təsiri olmuşdur [Miguel: 2017,s.55]. Bu faktlara əsasən biz belə bir nəticəyə gələ bilərik ki, Anadolu dilinin təsiri nəticəsində bu sözün ilk hərfi olan T/D > L hərfi ilə əvəz olunaraq, yunan mənbələrində

“Λύγδαμις” kimi qeyd edilmişdir. Həmçinin bu sözün sonunda işlənən “ις” isə sözün sonuna artırılan adlıq hal şəkilçisidir. Buradan aydın olur ki, həqiqətən də bu söz Tuqdamme-Duqdamme formasındadır lakin Anadolu dillərinin təsiri ilə fonetik dəyişikliyə uğrayaraq. yunan mənbələrində “Λύγδαμις” formasında işlənmişdir. Bu ad Q.Qeybullayevin qeyd etdiyi kimi, qədim türk dillərindəki tuq “döyüş bayrağı” və tomay “sipər” və ya toma “bəzək” yəni “tuqun bəzəyi” sözlərindən ibarət olduğunu güman etmək olar [Qeybullayev:1992,s.64]. F.Cəlilov bu antroponimin türkmənşəli olduğunu qeyd edərək, Toxtamış adındakı toq-ta-mi elementləri ilə izah etmişdir [Cəlilov:-2014,s.13].

Bulqar-Türk dövlətinin qurucusu Asparux xanın soyadını isə bəzi tədqiqatçılar fars mənşəli olduğu qeyd edərək yazırlar ki, guya bu sözün birinci komponenti olan “aspa” qədim fars mənbələrində qeyd olunan “Háčwah” (at) sözündəndir. V.İ. Abayev isə yanlış olaraq bu sözün ikinci komponenti olan “rauka” hissəcini farsmənşəli hesab edərək, qədim hind avropa dilindən alındığını qeyd edir. Guya “rauka” qədim yunan dilində rəng adı bildirən “lewkw”- sözündəndir [Абаев:1949,s.157]. “Λεύκιππος” qədim yunanca ağ rəngli at deməkdir [Дворецкий:1958,s.1021]. Q.Kazımov Asparux soyadının tərkibindəki “aspar” komponentinin titul anlayışı və “uk”-un isə oğul, varis mənasını bildirdiyini qeyd etmişdir [Kazımov:2003,s.23].

Orta əsr yunan mənbələrində bu söz olduğu kimi yəni “Ἀσπαρούχ” formasında, köyne dialektində isə Asparuk “Ἀσπαρούκις” kimi qeyd olunur. “İς” yunan dilində adlıq hal şəkilçisidir [Lidell:1889, s.12].

İ.Cəfərsöylü bu soyadın türk dillərində “buri” yaxud “böri” formasında qeyd olunan sözlə əlaqələndirərək. Onu zoonimlərdən törəyən etnonim olduğunu qeyd etmişdir. O, yazır: “Asparuk adının tərkibindəki “az” hansısa yırtıcı heyvanın adıdır. O da mümkündür ki, bu söz yırtıcı heyvanlara aid əlamət adı olsun. Ar börü, az börü qurd deyil başqa yırtıcı heyvanlardır” [Cəfərsöylü:2010,s.255]. Q.Qeybullayev isə erməni mənbələrində işlənən Asprakosun V əsrdə Albaniyada bir feodalın adı olduğunu və “os” şəkilçinin isə qədim erməni dilində mənşəcə yunan dilindən mənimsə-

nildiyini qeyd etmişdir [Qeybullayev:1994, s.136]. Q.Məşədiyev Asparux adını Barsbikə qadın adı ilə bağlayır. O, həmçinin qeyd edir ki, XII əsrin 70-80 ci illərində Dərbənd əmirilərindən biri də bu adı daşımışdır [Məşədiyev:2007, s.31].

Azərbaycan xalqının etnogenezində iştirak edən digər bir türk mənşəli müstəqil bir böyük tayfanın adı Maday (Matay-dır). Bəzi mənbələrdə Herodot "Maday" etnosu haqqında yazır: "ἀτελέα γὰρ Πέρσαι νέμονται χώραν [Macaulay: 1890, s.3.97] ἀπὸ δὲ Ἀγ βατάνων καὶ τῆς Μηδικῆς λοιπῆς πεντήκοντά-τε καὶ τετρακόσια τάλαντα: νομὸς δέκατος οὗτος" [Macaulay:1890,s.3.92]. [Farslar bütün vergilərdən azad yaşayırlar. Onuncu vilayət olan Aqbatan və Midiyanın qalan hissəsi dörd yüz əlli talant ödəyirdilər]. Herodotun qeydlərindən artıq aydın olur ki, Maday etnosu iranmənşəli deyil və farslarla Madaylar ayrı-ayrı etnoslardır. Əsərdə türkmənşəli Madayların fərqli formada yazılması məsələn, "Μήδων" attik dialektində ismin cəmində yiyəlik halda, "Μῆδος"- "ος" ikinci növ hallanmada kişi cinsində adlıq halın təkində, "Μῆδοι"- "οι" ikinci növ hallanmada adlıq halın cəmində kişi cinsində olan şəkildir. Sözü kökü isə "Μήδη"-dir. Bu adın "Μήδη" şəklində yazılmasının səbəbi odur ki, digər dialektlərdə işlənən sözlərdə mühafizə olunmuş "a" səsi İoniya və Attik dialektində "ε" səsinə və həmin səsin yazıda işarəsi olan "η" hərfinə (müasir yunan dilində [i] kimi səslənir) çevrilmişdir [Smyth:1920,s.19]. "Μήδων" sözündə də ola bilsin ki, "a" hərfinin olmaması, həmin dialektə "a" səsinin digər səslərlə əvəz olunması hadisəsi qədim yunan dilinə xas olan əlamət kimi qiymətləndirilə bilər. Deməli bu söz assur mənbələrində qeyd olunan kimi Maday şəklindədir. İ.Əliyev Matay, Makta-r formasında yazılan bu sözün tərkibindəki "ta", "be" şəkilçisinin elam mənşəli çəm şəkilçisi olduğunu nəzərə çatdırmışdır. Q.Hacıyeva bu etnonimə elam-kassit-lulubəy yeradı üçün xarakterik olan "n" topoformanın artırılması ilə yarandığını qeyd etmişdir [Hacıyeva: 2008, s.87]. Herodotun Midiyanın paytaxtı haqqında da qeydləri vardır. O, yazır:

"Δηϊόκης μὲν νῦν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μούνον καὶ τοῦτον ἦρξε [Macaulay:1890,s.1.101] κύκλων δ' ἐόντων τῶν συναπάντων ἐπτά, ἐν δὴ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι

λῆια ἔνεστι καὶ οἰθησαυροί. τὸ δ' αὐτῶν μέγιστον ἐστὶ τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστάκη τὸ μέγαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνες εἰσὶ λευκοί, τοῦ δὲ δευτέρου μέλανες, τρίτου δὲ κύκλου φοινίκεοι, τετάρτου δὲ κυάνεοι, πέμπτου δὲ σανδαράκινοι"[Macaulay:1890,s.1.98.4,5].

[Dayauk sonra Maday etnoslarını birləşdirərək onlara rəhbərlik etdi. Midiyanın paytaxtı isə Ekbatan (indiki Həmədan) şəhəri idi [Macaulay:1890,s.3.92]. Qalanın birinci və ən uzun divarı Afina şəhərini əhatə edən qala divarının uzunluğuna bərabərdir. Həmin ilk dövrəlmə uzun divarı ağ, sonrakı qara, üçüncü qırmızı, dördüncü göy, beşinci divar isə narıncı rəngdədir. Son iki divar gümüşü və qızılı rənglərdədir]. Bizim fikrimizcə antik mənbələrdə qeyd olunan "Ἀγβάτανα" şəhərinin birinci uzun və ən nəzərə çarpan dövrəlmə qalasının rəngi ağ olduğu üçün bu cür adlandırılmışdır. Q.Qeybullayev doğru olaraq qeyd edir ki, Aqbatan toponimi türkcə "ak" və Azərbaycanın bir sıra qədim toponimlərində qeyd olunan bat, bad sözlərindən ibarətdir [Qeybullayev:1994,s.75]. Çünki "ak" qədim türk dilində ağ mənasındadır [Atalay:2006, s.81,134,258]. Bod/bad/, bat/, bəd/, pat sözləri yer məkan anlamında işlənir. Məsələn Arbat/Ərbat, Ordubad [Hacıyeva: 2008,s.87]. M.Seyidov rənglərin türk dünyasında necə mənə kəsb etdiyinin geniş şərhini verərək yazır ki, Ağ rəng dünyanı yaradan ağ ananın, yer üzünün və üstünün tanrısı Ülgen tanrının rəngi sayılmış. Xaqanlar öz ordularının düşərgələrinin adlarının önünə "ağ" sözü artırmaqla özlərini, onlara xas olan yerləri hörmətə mindirmişlər [Seyidov:1989,s.144-145].

Maday etnoslarını birləşdirən şəxsin adı mənbədə "Δηϊόκης" (Deyokes) formasında çəkilir. [Macaulay:1890.s.1,95]. Bu atropnim Assur mənbəsində "Dayaukku" kimi qeyd olunur. "Tarix" əsəri qədim yunan dilinin İoniya və Attik dialektində yazıldığına görə bu dialektə xas əlamət kimi bəzən "a" hərfi ilə yazılacaq sözlər çox vaxt "e" hərfi ilə əvəz olunur [Lidell:1889,s.19]. Sözü sonundakı "Hç" isə qadın və kişi cinsli isimlərin üçüncü növ hallanmasına aiddir. Q.Qeybullayev yazır ki, bu ad şümcə da -(Allahın) qərarı ilə və uku -övlad, sözlərindən ibarət olan teofor addır [Qeybullayev:1994,s.80,81]. Herodotun tarix əsərində qeyd etdiyi digər Midiyalı şəxs "Μαζάρης"

(Mazares) adlanır. Bu antroponimin kökü “Μαζάρ”-dır . “Hç” yunan dilində üçüncü növ hallanmada kişi cinsində olan xüsusi adların sonuna artırılan şəkilçidir. Bu ad türkmənşəli “mez” ər, kişi, və “ere” -qul sözlərindən ibarət olmaqla (Allahın qulu, kişisi) mənasındadır [Qeybullayev:1994,s.83]. Yunan mənbələrində bir neçə türkmənşəli Maday tayfalarının adı çəkilir. Onlardan biri də Arizant tayfasıdır. Bu etnonim qədim yunanca “Αριξαντοί” formasındadır [Macaulay:1890,s.1.101]. Sözü kökü “Αριξ” dir. Çünki sözü sonundakı “αντ” qədim yunan dilinə xas olan suffiksdir [Smyth:1920, s.479]. “Οι” isə ismin adlıq halının cəmində işlənən şəkilçidir. T.Hacıyev yazır ki, yunan mənbələrində müxtəlif fonetik dəyişikliyə uğrayaraq yazılan Albaniya şahı Oroysun adının əsl forması Uruzdur [Hacıyev:2002, s.125-136]. Bu etnonim Q.Qeybullayevin qeyd etdiyi kimi aris, orus tayfasının adından götürülmüşdür. Bu ad Dion Kassinin Roman tarixi əsərində “Οροίσης”, “Οροίσην” Appian Mitridatın müharibələri əsərində isə “Οροίζης” formasında qeyd etmişdir. Lakin Q.Qeybullayev bu antroponimin Appianın qeyd etdiyi kimi “Οροίζης”-Oroz olduğunu nəzərə çatdırmışdır [Qeybullayev:1994,s.133]. Bu doğrudur çünki Aristotelin metafizika əsərində qeyd olunur ki, yunan kitabələrində müasir yunan dilində keçidlə əlaqədar olaraq bəzən zeta hərfi ilə sigma qarışıq salınmağa başlamışdır. “Hç” isə xüsusi isimlərin sonuna arıtılan üçüncü növ hallanma şəkilçisidir. İ.Cəfərsəy yazır ki, Urusların müsəlman olan hissəsi qırpaqların əsas boylarından biri idi. Onlar qazax xalqının soykökünə daxil olmuşlar [Cəfərsəy:2010, s.32]. Ə.Tanrıverdi aruz//uruz appelyativini bəxt, tale, səadət, xoşbəxtlik, uğurlu mənaları ilə əlaqələndirir [Tanrıverdi:2009,s.72].

Urmiya gölü qədim ərəzində yerləşən Mantian tayfasının ölkəsi isə qədim yunan mənbələrində “Mantiana” adlanırdı [Azərbaycan tarixi: I,1998,s.263]. Strabon coğrafiya əsərində yazır:

“μία μὲν ἡ Μαντιανή, Κυανῆ ἑρμηνευθεῖσα, μεγίστη, ὡς φασι, μετὰ τὴν Μαιῶτιν, ἄλμυροῦ ὕδατος, διήκουσα μέχρι τῆς Ἀτροπατίας, ἔχουσα καὶ ἀλοπήγια. (MeinekeA,1877.14.8) λίμνην δ’ ἔχει τὴν Καπαῦτα, ἐν ἧ ἄλεξέπανθοῦντες πῆττονται: εἰσὶ δὲ κνησιμῶδεις καὶ ἐπαλγεῖς: ἔλαιον δ’ ἐ τοῦπάθους ἄκος, ὕδωρ δὲ γλυκὸ τοῖς καπυρωθεῖσιν ἱματίοις, εἴ τις κατ’ ἄγνοιαν βάψειεν εἰς αὐτὴν πλύσεως χάριν” [Meineke:1877,s.13.2].

[Bu göl Meotiyadan sonra ən böyük şor göldür və Atropatenaya qədər uzanır. Burada həmçinin duz xanalar da var. Madada *Kapavta gölü* vardır, bu göldə kristallaşma gedir və duz çöküntüləri əmələ gəlir. Bu duzlar qaşınma yaradır və ağırlı olur, lakin duzun təsiri zeytun yağı ilə keçir].

Əsərdə bu gölün tərcüməsi “Κυανῆ” və digər qeydində “Καπαῦτα” şəklində adlandırılmışdır. “Κυανῆ” qədim yunan dilində tünd göy maddə, materiya deməkdir [Lidell:1889,s.454]. Herodot “Tarix” əsərində isə bu gölü Ματιηνοῦς (Matienus) formasında qeyd etmişdir [Macaulay:1890,s.1.72].

Antik müəlliflərinin əsərlərində “Μαντιανή”, “Ματιηνοῦς” şəklində qeyd olunan bu toponimin sonuna artırılan şəkilçilər qədim yunan dilinin qrammatikasına uyğun olaraq birinci növ hallanmada yer adlarına əlavə olunan şəkilçidir. Bu suffiks kişi cinsində “-ἠνός” • (-ēnós) qadın cinsində “-ἠνή”, orta cinsdə “-ἠνόν” formasındadır. Q .Qeybullayev Mantiana hidronimin kökünün “Manti” olduğunu və mənasının daimi, axmayan göl mənasını verdiyini qeyd edir [Qeybullayev:1994,s.83].

Nəticə. Beləliklə, qədim yunan mənbələri əsasında aparılan araşdırmalardan məlum olur ki, etnonimlərin və antroponimlərin mənşəyi eramızdan əvvəlki dövrlərə gedib çıxır. Qədim yunan müəlliflərinin əsərlərində qeyd olunan türkmənşəli adların çoxuna Azərbaycan ərəzində təsadüf edirik. Bu da onu göstərir ki, Azərbaycan dilinin onomoloji leksikasının arxaik mümunələri qədim yunan müəlliflərinin əsərlərində işlənmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Абаев В. И. (1949). *Осетинский язык и фольклор*. Москва-Ленинград, Издательство Академии Наук СССР, 608 с.
2. Алиев К. Г. (1986). *Античные источники по истории Азербайджана*. Баку, Эльм, 132 с.
3. Aslanov V. (2002). *Azərbaycan dilinin tarixinə dair tədqiqlər*. 2 cildə, I cild, Bakı, Elm nəşriyyatı, 155 s
4. Atalay B (2006). *Divanü Lüğati't - Türk. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi*. 4 cildə, I Cils, s
5. *Azərbaycan tarixi* (1998), 2 cildə, I cild, Bakı, Elm, 476 s
6. Cəlilov F. (2014). *Azərbaycan türklərinin islamaqədər tarixi*. 9 Bitikdə, III Bitik, Tarixi qaynaqlar, Bakı, Ağrıdağ, 367 s.
7. Cəfərsəy İ. (2010). *Türk dillərində teonim və etnonimlər*, Bakı, 365 s.
8. Дворецкий И.Х. (1958). *Древнегреческо-русский словарь* том I, Москва , 1043 с.
9. Hacıyeva Q. (2008). *Sənubi Azərbaycan toponimləri*. Bakı, Elm , 200 s.
10. Hacıyev T. (2002). *Dədə Qorqud: dilimiz, düşüncəmiz*. Bakı, Yeni nəşrlər evi, 213 s.
11. Həsənov H.Ə. (2007) *Türklüyümüz*. Bakı, AzAtam, ,224 s.
12. Kazımov Q. (2003). *Azərbaycan dilinin tarixi. Ən qədim dövrlərdən XIII əsrə qədər*. Bakı, "Təhsil" nəşriyyatı, 680 s.
13. Козаржевский А.Ч. (2002). *Учебник древнегреческого языка*, М. "Греко-латинский кабинет" Ю.А. Шичалина, 450 с
14. Qeybullayev Q. (1994) *Azərbaycan türklərinin təşəkkülü tarixindən*. Bakı, Azərnəşr., 248 s
15. Qeybullayev Q. (1992) *Qədim türklər və Ermənistan*. Azərnəşr, 140 s
16. Liddell & Scott (1889) *An Intermediate Greek-English Lexicon*, New York: Harper & Brothers, 480 p
17. Macaulay G. C. (1890) *The History of Herodotus parallel English/Greek translation*: pub. Macmillan, London and NY, 720 p
18. Meineke A. (1877) .Strabo. ed. *Geographica*. Leipzig, Teubner, 1022 p.
19. Məşədiyev Q. (2007) *Azərbaycan toponimlərinin tarixi-lingvistik təhlili*. Bakı, «Nurlan»,215 s.
20. Miguel V (2017) *λαβύρινθος and word –initial lamdacism in anatolian greek* , 76 s.
21. Mouton A, Rutherford İ, Yakubhovic (2013). *İ .Luwian Identities: Culture, Language and Religion Between Anatolia and the Aegean Brill*, Leiden, Boston ,279 s.
22. Seyidov.M (1989). «*Azərbaycan xalqının soykökünü düşünərkən*», Bakı-«Yazıcı», 442 s.
23. Smyth, Herbert Weir .(1920) "*Part III: Formation of Words*, Cambridge: American Book Company, b 843.
24. Tanrıverdi Ə. (2009). *Qədim Türk mənbələrində yaşayan şəxs adları*, Bakı: "Nurlan", 442 s.

Ulkar MIRZAYEVA

AZERBAIJAN ANTHROPONYMY AND ETHNOTOPONYMS IN ANCIENT GREEK SOURCES

SUMMARY

This article is about appeal onomastic units used in ancient Greek. Playing an important role in the cultural life of the people each language unit including the study of onomastic lexicon is important for each period. This work tells about investigation of toponyms, ethnotoponyms mentioned in ancient greek sources. The origin of ethnonym, its geographical development, destruction, or transformation to other qualities, in other words, all history of ethnonym is related to the history of ethnos in one way or another. The works of ancient Greek authors contain many ethnonym, toponym, anthroponym, teonim. This also shows that archaic contents of the onomological lexicon of the Azerbaijani language were used in the works of ancient Greek authors. Some of those are defined by the historical lexicon of Turkic languages . Many of these names are found in Azerbaijan. The first information about Atropatena, Media is especially ancient Greek and Roman authors in their works. The Strabon, Polybius, Xenophon, Herodotus provided information about many provinces and tried to analyze them. Ancient Greek sources are very valuable in determining the majority of Azerbaijan's ethnonyms, toponyms and other onomastical unit. Some of those ethnotoponyms are defined by the historical lexicon of Turkic languages.

Key words: Ancient Greek, onomastic lexicon, lexical units, comparison

АЗЕРБАЙДЖАНСКАЯ АНТРОПОНИЯ И ЭТНОТОПОНИИ В ДРЕВНИХ ИСТОЧНИКАХ

РЕЗЮМЕ

Эта статья о привлекательности ономастических единиц, используемых в древнегреческом. Играя важную роль в культурной жизни людей, каждая языковая единица, включая изучение ономастической лексики, важна для каждого периода. Эта работа рассказывает об исследовании топонимов, этнотопонимов, упомянутых в древнегреческих источниках. Происхождение этнонима, его географическое развитие, разрушение или трансформация в другие качества, иными словами, вся история этнонима так или иначе связана с историей этноса. Произведения древнегреческих авторов содержат много этнонимов, топонимов, антропонимов, теонимов. Некоторые из этих этно-топонимов определяются исторической лексикой тюркских языков. Древнегреческие источники очень ценны для определения большинства азербайджанского этнонима. Многие из этих имен встречаются в Азербайджане. Это также показывает, что архаическое содержание ономологической лексики азербайджанского языка использовалось в работах древнегреческих авторов. Некоторые из них определяются исторической лексикой тюркских языков. Первые сведения об Атропатене, Мидию особенно древнегреческие и римские авторы в своих работах. Страбон, Полибий, Ксенофонт, Геродот предоставили информацию о многих провинциях и попытались проанализировать их. Древнегреческие источники очень ценны для определения большинства азербайджанских этнонимов, топонимов и других ономастических единиц.

Ключевые слова: Древнегреческий язык, ономастическая лексика, лексические единицы, сравнение